

פרשת שקלים

ולכאורה שני פרטים אלו הם דבר והיפוכו: מחד גיסא מודגש במצוה זו ענין של העדר השלימות – „מחצית ה- שקל” דוקא, ומאידך – יש כאן הדגשה שמעשה הנתינה צ”ל מעשה „שלם”, „כולו כאחת בפעם אחת”, ולא נתינה ל- חצאין.

ב. ויש לבאר זה – ע”ד המוסר וה- חסידות:

ידוע הרמז בענין מחצית השקל, ש- מציאותו של הנותן אינה אלא „מחצית”, וכדי שיהי’ דבר שלם („שקל הקודש”) זקוק הוא ל„מחצית” שני’. ואחד הביאור רים בזה הוא: שני ה„חצאים” (של „שקל הקודש”) מרמזים על הקב”ה ובניי, כי הקב”ה וכנסת ישראל נמשלו כביכול, ש- כל אחד מהם הוא „פלג גופא”⁸ (מחצית). וכתורת הרב המגיד עה”פ⁹, „עשה לך שתי חצוצרות”, ד„חצוצרות” היינו „חצאי צורות”, ו„שתי חצוצרות” מרמזים על הקב”ה וכנס”י, ש„שניהם ביחד הוי צורה שלימה”.

ופירוש הדברים מובן ע”פ המבואר

א. במצות נתינת מחצית השקל מצינו שני פרטים מיוחדים:

(א) החפצא שבו נעשית המצוה צ”ל „מחצית השקל”, ולא „שקל שלם”, ועד שבכתוב מודגש פרט זה ביותר, שלא נאמר „עשר גרה” (כמו שממשיך בכתובי „עשרים גרה השקל”) אלא „מחצית ה- שקל”. וכך הוא גם החיוב לדורות, כנ- פסק ברמב”ם, „מחצית השקל זו מצותה שיתן מחצית מטבע של אותו הזמן אפילו הי’ אותו מטבע גדול משקל הקדש”.

והדגשה זו על „מחצית” דוקא (ולא „עשר גרה”, שהוא מספר השלם) יש בה חידוש לגבי כל עניני המקדש (וקדושה בכלל), שצריכים להיות „שלימים” ו- „תמימים”, כמו: כלי שרת מקדשין דוקא כשהם שלמים ומלאים, קרבנות צ”ל תמימים דוקא (ולא בעלי מום) וכן הכהן המקריב צ”ל תמים, ועוד – ואילו כאן הדיוק הוא שצ”ל „מחצית” דוקא ולא דבר שלם.

ב) בנוגע למעשה הנתינה פסק ה- רמב”ם⁵ שמחצית השקל „אינו נותנו ב- פעמים רבות, היום מעט ולמחר מעט, אלא נותנו כולו כאחת בפעם אחת”. שגם זה חידוש לגבי שאר חיובי ממון, שלא מצינו שיהי’ חיוב לתת כל הסכום שהוא חייב בו „כאחת בפעם אחת”, משא”כ כאן שחייב ליתן „כולו כאחת בפעם אחת”⁶.

מות). ביאור הרי”פ פערלא לסהמ”צ רס”ג (מ”ע ו’ צב, ג-ד). מ”ע כ’ (קמח, ג ואילך). ועוד. וראה בארוכה לק”ש חט”ו ע’ 384 ואילך.

7) ראה אוה”ת תשא ע’ איתתמו ואילך. וראה שם ע’ איתתקיא.

8) זח”ג ו’, ב. קט, ריש ע”ב.

9) בספרו אור תורה (מה, ד ואילך). הובא ב- אוה”ת תשא שם ע’ איתתמה (וראה אוה”ת בהעלותך ע’ שסט). ונת’ בארוכה באוה”ת לתהלים (יהל אור) ס”ע שנו ואילך. המשך תער”ב פרק שפד ואילך.

10) בהעלותך י, ב.

1) תשא ל, יג.

2) הל’ שקלים פ”א ה”ה.

3) ראה ראב”ע לשמות ג, טו. פרדס שער ב’.

4) זבחים פח, א.

5) ריש הל’ שקלים.

6) וראה צפ”ע ריש הל’ שקלים (ובעוד מקו-

והרגש זה בא ע"י שמעוררים בעצמם את התקשרותם לה', שישאל והקב"ה הם כמו שתי חצאי צורות, וכאשר מרגיש ש"ה' אחד" הוא הוא חיותו ואמיתות מציאותו ("משום שה' אחד מאיר ומחי' כל הנפש"), א"כ אין שייך שיהי' פירוד בין הנשמה והקב"ה, שאינם אלא כמו "שתי חצאי צורות".

וזהו הרמז בשני ההפכים הנ"ל שב- מצות מחצית השקל – (א) מחצית דוקא, (ב) "כולו כאחת בפעם אחת" – ואדרבא שניהם תלויים זביז:

כאשר האדם מרגיש את עצמו כ- "מחצית", שזהו מצד גילוי ההתקשרות לה', שאינו דבר נבדל מאתו ית' אלא כמו "חצי צורה", אזי מסירתו ונתינתו לה' היא באופן של "כולו כאחת", בלי התחלקות.

וכמו ענין המסירת נפש בפשטות, ש- היא נקודה אחת שלמעלה מהתחלקות, דלא שייך לומר שיש לאדם "קצת" מסירת נפש או "הרבה" מסירת נפש, כי ה- פירוש של מסירת נפש הוא – שמוסר את נפשו, דהיינו נקודת החיות שלו, לה', ולא תתכן בזה התחלקות, ובדרך ממילא מוסר כל אשר לו לה'.

ויש לומר, שזהו גם הרמז במאמר חז"ל¹⁶ שהקב"ה הראה לו למשה "מטבע של אש" וא"ל, "כזה יתנו", שתוכן מצוה זו אינה נתינה של ממון בלבד, אלא נתינת "מטבע של אש", נתינה החדורה באש הנשמה, ועד שכולה אש, שזהו "מסירת נפשו לה', אש המסירת נפש".

בספר התניא¹⁷, שנשמת כל איש ישראל היא "חלק אלקה ממעל ממש", כלומר, שאין הנשמה מצ"ע דבר נפרד ממנו ית' שנוסף לעצם מציאותה הריהי מתקשרת ומתאחדת עמו ית', אלא שמלכתחילה הריהי "כולא חד" עם קב"ה¹⁸, "חלק אלקה ממעל ממש".

וזהו ענין "מחצית השקל", דהיינו גילוי הנפש האלקית, המעורר באדם את ההרגשה שאינו אלא "מחצית" בלבד, ו- שואף ורוצה להתאחד עם "חצי צורה" הב', עם הקב"ה.

ג. והנה הכרה והרגשה זו, שאין ל- האדם שלימות בפני עצמו כי כל מציאותו אינה אלא "מחצית" ו"חצי צורה", באה לידי ביטוי (בעיקר) בענין המסירת נפשו¹⁹.

דהנה מבואר בתניא²⁰, שענין המסירת נפש לה' לא בא מחמת דעת והתבוננות בה' כלל, אלא בלי שום התבוננות רק כאילו הוא דבר שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד בלי שום טעם וטענה כלל, והיינו משום שה' אחד מאיר ומחי' כל הנפש כו'.

כלומר: זה שכל ישראל מוכנים למ- סור נפשם לה' הוא באופן "שאי אפשר כלל לכפור בה' אחד", היינו, שמרגישים שאינם יכולים להיות נפרדים ממנו ית'²¹.

(11) תניא רפ"ב. וראה ס' שפע טל בהקדמה בארוכה (וכספרו נשמת שבתי הלוי שער ד' ואילך).

(12) וראה לקו"ת שבהערה הבאה. ועוד.

(13) ראה לקו"ת ר"ה (סב, ד) הטעם שבו אינו חייב לסמוך נפשו בשביל אביו, לפי שהבן נפרד ממנו ו"נתינה מהות בפ"ע", משא"כ "הנשמה אינו כך רק כולא חד ואינה נפרדת ממנו ית' כלל . . . לכן מוכרח להיות לה אהבה . . . במס"נ ממש".

(14) ספ"ח.

(15) כפתגם הידוע ("היום יום" כ"א סיון. כ"ה

תמוז) שכאריא מישאל, "אינו רוצה ואינו יכול להיות נפרד מאלקות".

(16) ירושלמי שקלים פ"א ה"ד. תנחומא תשא ט

(בסופו). תיב"ע ורש"י תשא (ל, ג). ועוד.

והרגש זה בא ע"י „מחצית השקל”²³, שענינה (ברוחניות) הוא ענין המסירת נפש (כנ"ל), דכאשר יסוד עבודתו היא התעוררות ד„מסירת נפשו לה” על יחודו, שיהי קבוע בלבד תמיד ממש יומם ו- לילה לא ימיש מזכרונו”²⁴, אזי נרגש בכל עניניו שאינו אלא „מחצית”.

ועל ידי העסק בתורת מחצית השקל, שניתנה דוקא „כולו כאחת, בפעם אחת”, למעלה מהתחלקות, נזכה בקרוב ל- גאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, שגאולה זו תבוא ג"כ לא בסדר והדרגה”²⁵, אלא (כפסק דין ברור של הרמב"ם”²⁶, ש„כבר הבטיחה תורה שסוף ישראל לעשות תשובה... ומיד הן נגאלין”, תיכף ומיד ממש, ובעגלא דידן.

(משיחת שבת פרשת שקלים תשד"ח)

ד. והנה תרומת מחצית השקל היא (בעיקר) בשביל קרבנות ציבור שהקריבו במשך השנה”י, ש„קרבנות” נקראים „עבודה” סתם”י, לפי שעבודת הקרבנות מרמזת על כללות ענין ה„קירוב” לה’ (קרבן מלשון קירוב”י), שזהו תוכן כל עניני עבודת ה’, שעל ידם מתקרב האדם לקונו – ומזה מובן, שמצות מחצית ה- שקל היא היסוד של כללות הענין ד- עבודת ה’.

ויומתק הביאור בזה – כי עבודת ה’ בשלימות היא דוקא כאשר האדם מרגיש בכל עניניו, שאינו אלא „מחצית”, דככל אשר הוא עובד את ה’ בכל כוחותיו, אין זאת אלא „מחצית”, כי אלמלא הקב"ה עוזרו אין יכול לוי”י, שהקב"ה נותן ל- אדם את הכחות הדרושים כדי שיוכל לעבוד את השם, ויתרה מזה ע"פ מ- חז"ל”י עה"פ”²⁷ „מי הקדימני ואשלם”:

- (23) וי"ל שזהו מהטעמים שמצות מחצית השקל הוצרכה להיות באופן שהקב"ה הראה למשה „מטבע של אש” ואיל „כזה יתגר” – שזהו נתינת כח גדול „זה”) מלמעלה על קיום מצוה זו.
(24) לי התניא ספכ"ה. עיי"ש.
(25) כהדיעה בירושלמי (ברכות פ"א ה"א) דגאולתן של ישראל קמא קמא כו'.
(26) ה' תשובה פ"ו ה"ה.

- (17) ראה שקלים רפ"ד. רמב"ם ה' שקלים רפ"ד. רש"י תרומה כה, ב. תשא שם, טו.
(18) ראה מפרשים לאבות פ"א מ"ב.
(19) ס' הבהיר סק"ט. בחי ויקרא א, ט: ועוד.
(20) סוכה נב, ריש ע"ב. קידושין ל, ב. וראה תניא פ"ג.
(21) תנחומא אמור ז. ויקר פכ"ז, ב.
(22) איוב מא, ג.

תרומה

ב. אח"כ ממשיך רש"י, ולא היתה אלא לשעה, והרבה גוונים היו לה לכך מתרגם ססגונא ששש ומתפאר בגוונים שלר".

והנה הטעם שהוצרך רש"י לומר ש"לא היתה אלא לשעה", י"ל בפשטות, ד"כיון שלא ידוע ללומד המקרא (בן חמש למקרא) שיש מין חי' ששמה תחש, מפרש רש"י שאכן אין זו חי' ידועה כי "לא היתה אלא לשעה"⁹.

(9) וכבר שקר"ט בארוכה במפרשי רש"י ועוד – בפ"י הכתוב ביחזקאל (טז, י') "ואנעלך תחש", אם חי' כל המ' שנה במדבר, או שעשו מנעלים ממה ש"נשאר, או שהוא תחש אחר כו'. וראה תרגום ופרש"י יחזקאל שם. ולפי הפס"ר שם – קאי על עורות תחשים (ולא על מנעלים כפשטם). ואכ"מ.

(10) בכמה מפרשים (גוי"א. באר מים חיים (לאחי מהר"ל). ועוד) מבואר ההמשך בפרש"י, ולא היתה אלא לשעה – "דאליכ הרי לא הותר למלאכת שמים אלא בהמה טהורה דכתיב למען תהי' תורת ה' בפ"ך מן המותר בפ"ך, וא"כ תחש חי' טהורה ה', ולמה לא מנה אותה [בין] בהמות וחיות טהורות (בפ' שמיני ופ' ראה). אלא לשעה היתה ולא מנה דבר שהי' לשעה" (ל' הגוי"א. ועקין זה כתבו בכמה מפרשים). אבל: (א) בפרש"י ע"ה"ת לא הובאה ה"ה הלכה שצ"ל "מן המותר בפ"ך". (ב) אפי' להלכה (בהמשך סוגיית הגמ' שם, שהובא לענין תחש הא דלא הוכשרו למלאכת שמים אלא עור בהמה טהורה בלבד), כ' הרשב"א (בחי' לשבת שם) בשם רב האי גאון ד"הואיל וקם ל"י ק"י דרב הונא מברניש . .

א. אחד מהדברים שנצטוו ישראל ל- הביא לתרומת המשכן (וזאת התרומה אשר תקחו מאתם¹¹) הוא "עורות תחשים"¹², ופרש"י "תחשים" – "מין חי".

והנה ברז"ל מצינו פלוגתא בדבר: בבבלי¹³ הובאו דברי רשב"ל בשם ר"מ "תחש שהי' בימי משה ברי' בפני עצמו הי' ולא הכריעו בה חכמים אם מין חי' הוא אם מין בהמה הוא כו'", אבל בירו- שלמי¹⁴ אי' "רבנן אמרין מין חי' טהורה" (וכן איתא בתנחומא¹⁵, ר' יהודה אומר חי' טהורה גדולה היתה במדבר כו' ובעורה ששה גוונים ונטלו אותה ועשו ממנה יריעות¹⁶).⁷

ועפ"ז (וכן מבואר במפרשים¹⁷), קובע רש"י כדברי הירושלמי (והתנחומא) ש- הוא "מין חי".

וצ"ע, מנ"ל לרש"י בפשוטו של מקרא להכריע בין דיעות אלו, שהוא "מין חי"?⁸

(1) פרשתנו כה, ג.

(2) כה, ה.

(3) שבת כח, ב.

(4) שבת פ"ב ה"ג.

(5) וממשיך בירושלמי שם שאתי' כדברי "רשב"ל בשם ר"מ כמין חי' טהורה ברא הקב"ה כו".

(6) פרשתנו ו.

(7) בפסיקתא רבתי פל"ד (לג) ר' נחמי' אומר חי' טהורה היא כו' אמר רבי אלעזר . . בשם רשב"ל . . בשם ר"מ לפי שעה נבראתה ונגנזה. ובה"ר

(פ"א, ט) ר' יוחנן אומר מין חי' גדולה הראה הקב"ה למשה ועשה הימנה צורך המשכן ונגנזה.

(8) ראה דברי דוד להט"ז כאן. צידה לדרך. באר בשדה. וראה בארוכה מלאכת הקודש על פרש"י כאן.

(9) וכדמוכח גם מזה פרש"י אינו מתיר בנגוע לתולעת במלאכת המשכן – ראה רבינו בחיי כאן (כה, ג). מפרשי רש"י (הואיל משה (באר היטב). אמרי שפר. דבק טוב (בהגהה). ועוד). שו"ת חת"ס שבפנים העהרה (בסופה). ואכ"מ.